

sam, quod ut voluntas Adami innocenti in bona opera erumperet, gratiâ medicinali non opus habuerit, quâ sanaretur & reficeretur. Nam sana erat, robusta, nullis concupiscentiæ motibus, nullis ignorantia tenebris obnoxia, omnibus ad bene agendum viribus instructissima. Ad ferendos igitur veræ pietatis fructus, necesse non erat ut supra naturalem suum statum eveheretur; sed ab ea, tanquam à divite fundo, veluti sponte nascebantur; quapropter merita ex bonis operibus comparata, non incongrue humana dici potuerunt.

Longè autem aliter nunc se res habent: voluntas enim hominis lapsi graviter peccato sauciata & debilitata, ad res infimas depressa, pravis cupiditatibus vexata, amisit vires faciendis christiænæ pietatis operibus pares & accommodatas; necesse est igitur ut Salvatoris gratiâ medicinalis eam sanet, restituat, roboret, & supra naturalem ejus conditionem attollat, ipsi divinam caritatem inspirando. Unde fit ut ipsius merita perperam humana dicerentur.

Licet autem Augustinus Adami innocenti merita dixerit humana, propter eam quam exposuimus rationem, non ideo quodlibet auxilium per se efficax ab innocentia statu exclusum voluit. Quantum ab illa opinione abfuerit, nonne satis declarat, cum de Angelis, ac proinde de Adamo, dicit? *Ergo meliores à se ipsis, quàm ad illo (Deo) facti sunt; absit.* (Lib. 12. de civit. Dei, cap. 9.) Atqui, si Angeli & Adamus innocens sine efficaci adjutorio merita sibi comparassent, meliores à se ipsis quàm à Deo facti essent. Melior enim qui bene agit, quàm qui potest tantummodo bene agere: atqui hypothesi quam refellimus, Angeli & Adamus habuissent quidem à Deo & à gratia veniatili, ut possent bene agere & mereri, ipsam autem bonum opus ex quo nascitur meritum à libero arbitrio tenuissent, ut toties probavimus.

DISSERTATIO VI.

De Gratia inefficaci & excitante quæ sufficiens vocatur.

GRATIA quæ efficaci opponitur, dici solet modo *excitans*, modo *inefficax*, modo *sufficiens*. 1°. Vocatur *excitans*, quia voluntatem ad bonum opus allicit, & aliquod illius desiderium inspirat. 2°. Appellatur *inefficax* respectu boni operis ad quod ex natura sua tendit, voluntatemque movet. 3°. A recentioribus Theologis dicitur *sufficiens*, eo quod, inquirunt, quamdam confert potentiam bonum ad quod excitat operandi. Quo in capite à gratia efficaci distinguitur, quæ non solum dat posse, sed etiam operari.

Circa gratiam excitantem plurima in controversiam veniunt. Primum, an detur gratia excitans & interior cui voluntas humana resistat. Secundum, an ea gratia aliquem semper effectum in voluntate operetur. Tertium, an gratia hæc dici queat, sitque revera sufficiens respectu effectus perfecti ad quem tendit, & quo propter hominis culpam fraudatur. Quartum, qualem observandi mandata potentiam conferat.

CAPUT PRIMUM.

An detur gratia interior excitans, cui voluntas humana resistat.

UT solvatur hæc quæstio, sit

P R O P O S I T I O.

Dantur gratiæ interiores quibus resistit voluntas humana, quoad effectum ad quem excitant.

Prob. ex Scriptura. Sic hortatur Apostolus: *Spiritum nolite extinguere.* (1. *Thessal.* 5. 19.) *Exhortamur ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* (2. *Cor.* 6. 1.) *Contemplantes ne quis desit gratiæ Dei.* (Hebr. 12. 15.) Atqui Spiritum Sanctum extinguere, in vacuum gratiam Dei recipere, gratiæ deesse, profecto nihil aliud est quam gratiæ interiori resistere.

Præterea, *Væ tibi, Corozaim*, inquit Christus, *væ tibi, Bethsãila*; quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim enim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent! (Luc. 10. 13.) Porro inde liquet eam gratiam quæ Tyrios convertisset, hunc effectum non habuisse apud Judæos in malo magis obduratos, ideoque gratiam interdum esse inefficacem propter voluntatis reluctance.

Quorsum vero in probanda tam aperta veritate, quam frequens testatur experientia tempus infumere? quis enim, inter homines etiam piissimos, multa bona non sibi proponit facienda, quæ tamen non facit? quis singula bona desideria quæ movente Spiritu Sancto, concipit, fideliter exequitur?

atque ista boni desideria gratiam esse interioram nemo dubitaverit. Hinc inter Catholicos nullus est, qui sine animo non adhareat censuræ hujus propositionis: *Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur.*

Dices: Resistere gratiæ nihil aliud est, quam resistere absolutæ Dei voluntati: atque voluntati nemo resistit; ergo nec gratiæ.

Resp. Dist. maj. Resistere gratiæ increatæ, nihil aliud est quam resistere absolutæ Dei voluntati, conc. maj. Resistere gratiæ creatæ, nihil, &c. neg. maj. disting. pater consequens: ergo nec gratiæ increatæ resistitur, conc. ergo nec gratiæ creatæ resistitur, neg.

Porro gratiæ increatæ, cum ipsa sit absoluta Dei voluntas, semper est efficax, ac proinde nunquam ei resistitur. *Potest*, inquit S. Thomas, *gratia considerari secundum quod est à Deo movente; & tunc habet necessitatem ad id quod ordinatur à Deo, non quidem coactionis, sed infallibilitatis.* (1. 2. quæst. 122. art. 3. in corp.)

Gratiæ vero creatæ nihil aliud est quam inspiratio dilectionis. Porro non omnis amor est efficax: sed aliud est robustus, cupiditatumque victor; alius autem remissus & debilis qui, ingruente vehementi cupiditate, aut gravi tentatione, superatur. Id patet ex interiori pugna quam ante suam conversionem integram expertus fuerat Augustinus, sicque describit: *Voluntas nova quæ mihi esse coeperat, ut te gratis colerem, fruique te vellem, non dum erat idonea ad superandam priorem vetustate roboratam.* (Lib. 8. *Confess.* cap. 5. n. 10.) Certe nova hæc Deum gratis colendi voluntas, erat gratia interior creatæ, & quidem non admodum parva: quia tamen majores erant pravæ consuetudinis vires, non erat efficax, eique voluntas inveterata resistebat.

CAPUT II.

An Gratia excitans aliquem semper effectum, saltem imperfectum, in voluntate operetur.

PROPOSITIO.

Gratia excitans quæ dicitur sufficiens, quamvis perfectum ad quem tendit effectum non assequatur, quemdam tamen minus perfectum habet, eum scilicet ad quem absolute Dei voluntate destinatur.

Prob. 1°. illis Domini verbis apud Isaiam: *Verbum meum quod egreditur de ore meo, non revertetur ad me vacuum; sed faciet quæcumque voluit, & prosperabitur in his ad quas misit illud. (Isa. 55. 11.)* Hic generatim fit sermo de omni verbo quod ex ore Dei egreditur, id est, juxta Hebræicam locutionem, de omni voluntate quæ Deus aliquid absolute decernit; omnis proinde gratia eum semper habet effectum, quem Deus absolute constituit.

Prob. 2°. ex S. Thoma & insignioribus ejus discipulis. S. Doctor gratiæ actualis auxilium generatim definit, *miseri cordiam Dei per quam interiorius motum mentis operatur. (Quæst. 24. de veritate, art. 14.)* Nulla igitur est in homine gratia actualis, sine pio quodam voluntatis motu.

Sylvius: *Reverà, inquit, omnis gratia est efficax alicujus effectus, hujus nimirum ad quem proxime ordinatur, quem Deus absolute voluntate intendit, juxta illud Psalmi 113: Deus noster in Cælo, omnia quæcumque voluit fecit. (In. 1. 2. Quæst. III. art. 3. quæst. 3.)*

Contentionius: *Hanc gratiam parvam appellat (Augustinus) quæ parva & imperfecta desideria, & imbecillem voluntatem parit. Quamvis respectu hujusmodi imperfectorum semivolentis hominis desideriorum, efficax, dici possit, tamen respectu principalis effectus, conversionis nimirum perfectæ, sufficiens solummodo est. (Lib. 8. dissert. 2. cap. 2.)*

Massoulié: *Nullum est sufficiens auxilium, quod ex aliqua parte efficaciam non habeat. Cum enim voluntatem paulatim disponat, ut veluti propius ad justificationem accedat, neque aliis gressibus quam affectibus; accedere voluntas possit, . . . necesse est ut auxilia sufficientia eos adus imperfectos eliciant, ac nullum est auxilium sufficiens, quod actum aliquem imperfectum non efficiat, quo majores aliquas vires voluntas non acquirat. (Dissert. 3. quæst. 1. art. 41.)*

Porro si gratiæ sufficientes paulatim ad conversionem nos præparant, necesse est ut singulæ aliquem boni affectum nobis inspicient. Alioqui, post acceptas plures hujusmodi gratias, justificationi nihilo propiores essemus, quam si nullam habuissemus.

CAPUT III.

An gratia excitans & inefficax dici queat & reverà sit sufficiens ratione effectus perfecti ad quem tendit, licet eum, prævalente cupiditate, non assequatur.

GRATIA sufficiens, si vim nominis spectes, ea est quæ sola ad bonum operandum satis est. Nomen illud ab annis ad Summum ducentis in Scholas irrepsit, duplicique sensu intelligitur. Apud Mo-

linistas eam gratiam significat, quæ ad bonum faciendum reverà sufficit, ita ut præter ipsam non alia ex parte Dei requiratur ad bene agendum. Thomistæ vero hæc eandem voce gratiam intelligunt quæ bene operandi potentiam conferat, quamvis alia, nimirum ex se ipsa efficax, ad recte operandum profus necessaria sit. Maxime igitur ambiguum est gratiæ *sufficientis* vocabulum, ideoque prius definiendum, quàm adhibeatur.

Quæres 1°. quid sentiendum sit de Theologorum opinione qui gratiæ *sufficientis* nomine gratiam intelligunt inefficacem, quæ ad bene operandum ita sufficiat, ut non aliud ex parte Dei auxilium requiratur.

Resp. Hanc opinionem rejiciendam esse. Si enim gratia inefficax eo sensu sufficiat ut nullum aliud, præter ipsam, auxilium requiratur ad bene agendum ii quibus adest huiusmodi gratia, non teneantur gratiam efficacem à Deo postulare: nemo quippe id postulat quod in sua potestate habet: atqui id omnium Christianorum sensui adversatur. Quis enim, concepto per gratiam excitantem imperfecto ad Deum sese convertendi desiderio, sui officii esse non putet, gratiam conversionis efficacem petere, & cum S. Prospero dicere: *Fecisti me cupidum mandatorum tuorum, fac & efficacem: adjuva me ut faciam quod commendas; dona ipse quod mandas.* (In ista Davidis verba: ecce concupivi mandata tua. Psal. 118. v. 40.)

Quæres 2°. quænam actualis gratia proprie dici queat *sufficiens*.

Resp. solam gratiam efficacem hoc nomen sibi proprie vindicare. Id quippe tantum sufficit in quocumque genere, præter quod nihil aliud requiritur ad operandum effectum: atqui gratia efficax sola est, præter quam non aliud requiritur auxilium ad bene agendum. Quodcumque enim

adjutorium aliudingas, ipsi accedere gratiam efficacem ita necesse est, ut sine ipsa bonum opus nunquam sit exiturum. Hinc S. Thomas gratiam efficacem & sufficientem pro una & eadem accipit. *Primo*, inquit, ostendit Apostolus quo Evangelica gratia est necessaria ad salutem; *secundo* quod est efficax sive sufficiens. (Lib. 6. in cap. 1. Epist. ad Rom.) Dicit etiam voluntatem non moveri *sufficienter & efficaciter*, nisi à Deo. (1. part. quæst. 105. art. 4. in corp.)

Inde sequitur *sufficientis* nomine improprie tantum decorari gratiam quæ sit efficax. Præterea titulus ille huic gratiæ immerito tribuitur, quæ reipsa non sufficit: atqui, fatentibus Thomistis, gratia quam *sufficientem* vocant, ad bene agendum reverà non satis est, siquidem præter illam alia profus requiritur, nempe efficax. Ergo gratia quam Thomistæ *sufficientem* nuncupant, eo nomine proprie non digna est. Ita ex omnium consensu, ad pellendum morbum sanitatemque restituendam *sufficiens* non rectè diceretur potio, præter quam alia potentior esset omnino necessaria. Hinc Cardinalis de Laurea: *Sæpe*, inquit, *cum aliis viris doctis miratus sum cur Theologi moderni gratiam illam divinam, quæ homo... excitatur... ad bonum faciendum, & effectum non obtinet; vocare ceperunt sufficientem, ad distinctionem efficacis quæ semper habet annexum effectum, cum satis non sit ad eum ponendum, efficax quæ in rigore dici deberet sufficiens.* (Opusculo 3. de gratia, cap. 4.)

Quæres 3°. utrum admitti debeat gratia sufficiens, qualis exponitur à Thomistis.

Resp. Eam non posse non admitti, si rem ipsam species, non vocem quæ exprimitur. Gratiæ enim *sufficientis* nomine eam Thomistæ gratiam intelligunt, quæ aliquod bonæ voluntatis initium inspirat, quæ, licet bonum ad quod excitat non operetur, ad illud tamen agendum quædam volun-

tati confert potentiam &, præter quam, aliud requiritur auxilium, ut bonum opus reipsa fiat: atqui certum est 1°. dari gratias inefficaces, quæ scilicet effectum non habent, ad quem voluntatem excitant; 2°. eas aliquem effectum operari, pia nimirum & imperfecta boni desideria; 3°. ab ipsis quamdam voluntati potentiam conferri, respectu effectus ad quem movent; 4°. denique, præter illud auxilium efficax, aliud esse necessarium ut bonum opus reipsa perficiatur; ergo gratia sensu Thomistico sufficiens, quoad rem ipsam spectata non potest non admitti.

CAPUT IV.

Qualem observandi mandata potentiam conferat gratia excitans quæ & sufficiens dicitur.

QUÆRES 1°. an potentia quæ per gratiam excitantem confertur, dicenda sit *proxima*.

Resp. Si potentia *proximæ* vocabulo eam intelligas, quæ complectitur quidquid ad bonum *adû* operandum requiritur, sicut à multis recentioribus accipitur, potentia hæc eo sensu *proxima* dici non potest. Ad bonum quippe agendum, præter gratiam excitantem, necessarium est gratiæ per se efficacis auxilium. Si vero potentia *proximæ* nomine eam significari velis quæ, licet omnia secum non importet ad producendum effectum necessaria, magis tamen vicina est effectui, quam potentia naturalis, sicut à Thomistis intelligitur, nihil vetat facultatem hanc eo sensu dici *proximam*. Efficiendis enī bonis actibus longe vicinior est, quam potentia

naturalis quæ sine nullo bonæ voluntatis initio esse potest.

Quæres 2°. an potentia quæ per gratiam excitantem confertur, sit *expedita*.

Resp. Duplicis generis esse potest impedimentum; 1°. scilicet externum quod à voluntatis potestate non pender, & locum non habet, nisi in actibus externis; v. g. cum pecuniæ defectu impeditur aliquis, ne dare eleemosynam possit, quamvis sincere velit; 2°. *internum*, ipsaque voluntate situm, ubi nimirum vehementer est effectus in oppositum; quando, v. g. homo dives per immodicam pecuniæ cupidinem impeditur ne pauperibus subveniat. Hujusmodi vero impedimentum ex ipsa voluntate, ut satis patet, nascitur.

Potentia è gratiâ excitante proveniens, *expedita* dici potest, quatenus nullum est impedimentum externum, vi cuius homo nequeat bonum operari à malo quæ abstinere. Verbum sub omni respectu *expedita* immerito diceretur: validior quippe cupiditas obstat, ne homo facere velit quod reipsa faceret, si vellet. Quanto debilior est gratia excitans, & vehementior cupiditas, tanto majus est voluntatum illud impedimentum. Paulatim debilitatur per gratiæ incrementum, & oppositæ cupiditatis imminutionem, donec tandem ita invalescat justitiæ dilectio, ut cupiditatem sibi inimicam superet.

Quæres 3°. an potentia quam tribuit gratia excitans, live sufficiens, *completa* & *perfecta* dici debeat.

Resp. Si istis vocibus potentiam intelligas, quæ habeat quidquid ad veram potentiam requiritur, certum est potentiam ex gratiâ excitante natam, eo sensu *perfectam* esse & *completam*: nihil quippe ipsi deest, quod potentiam proprie dictam constituam. Malim tamen eam *veram* appellari, quam *perfectam* & *completam*.

Si vero per eas voces intelligere tibi libeat potentiam, omnibus ad bene agendum requisitis instructam, ut placet Molinistis, tunc potentia dici non poterit completa & perfecta: in Thomistarum enim principiis, gratia ex se efficax ad omne opus bonum absolute necessaria est. *Sub sufficiente auxilio*, inquit Facultas Colonienlis, *nondum completè potentes sumus, ut de facto hujusmodi operationem elicitemus absque efficaci auxilio.* (*Summa Theologiae*, an. 1638, l. 2. Tractat. 5. disput. 8.)

Quæres 4°. an potentia per gratiam excitantem data, sit relativa, ut aiunt multi, ad presentes voluntatis dispositiones, live an gratia excitans voluntati præbeat vires, quæ cupiditatis viribus sint æquales eique superandæ pares.

Resp. Hanc opinionem rejiciendam esse. Prob. 1°. quia isto potissimum nititur principio, nimirum veram non esse liberi arbitrii potentiam, nisi tantum ad bene, quantum ad male agendum valeat; ita ut ejus essentia in æquilibrio possibilitatis & virium consistat: atqui commentum illud profligavimus in tractatu de actibus humanis, ergo, &c.

Prob. 2°. ex illis Christi ad Petrum verbis: *Quo ego vado non potes me sequi modo; sequeris autem postea*; (*Joan. 13. 36.*) id est, non satis virium nunc habes, ut pro me moriaris; sed habebis postea. Unde sic argumentor: Petrus dicitur non posse, defectu vel gratiæ excitantis, vel gratiæ amplioris & efficacis: atqui non defectu gratiæ excitantis, quia non sine ea Petrus Christo dixerat: *animam meam pro te ponam*. Quapropter sic habet Augustinus: *Caritas, quamvis parva & imperfecta, non deerat (Petro), quando dicebat Domino: animam meam pro te ponam. Putabat enim se posse, quod se velle sentiebat.* (*Lib. de grat. & libero arbitrio, cap. 17.*) Quia igitur Petro tunc deerat amplior & efficax gratia, non poterat pro Christo mori; gratia ergo excitans non satis virium

confert

confert ad implenda mandata, pro quibus desiderium aliquod inspirat.

Prob. 3°. *Quia quantum habes gratiæ, inquit Ricardus à S. Vidore, tantum habes potentiæ* (illius scilicet quæ ex bonâ voluntate exoritur), & *quantum accepta gratia crescit, tantum & potentia tua proficit; & quantum gratia minuitur, tantum potentiæ tuæ detrahitur*: (*Lib. 1. de eruditione interioris hominis, cap. 3. pag. 71.*) atqui si gratia quævis excitans, etiam tenuis, potentiam conferret completam relativam, & superandæ cuilibet cupiditati parem, sequeretur tantumdem potentiæ per gratiam parvam, quantum per magnam dari, nisi velis per gratiam magnam præberi vires plus quàm completas: quod absurdum est.

Prob. 4°. Triplicis generis peccata Theologi post SS. Patres distinguere solent; alia scilicet malitiæ, alia infirmitatis, & alia ignorantia. Qui peccant ex ignorantia, cognitionem legis non habent. Qui peccant ex infirmitate, quid faciendum sit norunt quidem & facere vellent; sed propter voluntatis debilitatem & languorem succumbunt. Qui tandem peccat ex malitia, sciens & plenè volens malum operatur: atqui si gratia quælibet excitans, vires præbeat completas, relativas, implendisque mandatis omnino pares, ubinam, quæso, erunt peccata infirmitatis? Numquid infirmus est qui viribus ad bene agendum, cupiditatemque superandam idoneis pollet? Aut quomodo ex infirmitate peccat, qui infirmus non est? Hoc tamen peccatum in hominum, etiam justorum, vita est frequentissimum.

Dices: Utilissima sunt Dei mandata: atqui hujusmodi esse non possunt, nec justè imponi, nisi adjunctam habeant gratiam per quam impleri queant. Præterea quid commodi homo tentatione pulsatus referre potest ex illa gratia, quæ in præsentibus circumstantiis satis virium non præbet. Nonne Medicus ægroto illudere censeretur, si

pharmacum ipsi daret, daret, quod sanando præ-
senti morbo non esse *relativè* sufficiens?

Resp. 1°. Argumentum retorquendo: hominibus
utilissima sunt Dei mandata: atqui hujusmodi non
erunt, nisi impleantur, ac proinde nisi adjunctam
habeant gratiam efficacem, sine qua nunquam ob-
servantur; ergo gratiam hanc semper habent sibi
annexam. Quidquid vitii est in ista argumentandi
ratione, in adversariorum etiam argumento re-
peritur.

Resp. 2°. Ex se quidem hominibus utilia esse
Dei mandata, quatenus eos & legis divinæ, &
suæ libertatis, & propriæ imbecillitatis admonent:
sed eventu contingere ut in eorum perniciem
vertantur, qui illa non observant. Id autem pro-
pria hominis culpâ accidit, non vero Dei qui nec
efficacem, nec sufficientem gratiam debet. Ade
posteris. Si enim à peccato excusari nequaquam
possunt, qui nullo præveniente Dei auxilio do-
nantur, ut supra invictè probavimus, numquid
justam excusationem obtendere ii possent, qui præ-
ter veram quam habent à natura implendi mandata
potentiam, aliam à gratiâ excitante accipiunt,
licet non *relativam*?

Neque hic valet comparatio quæ ducitur à Me-
dico pharmacum adhibente, quod *relativè* non
sufficiat; tum quia debet Medicus suam omnem
industriam conferre, ut ægros sanet quorum cu-
ram suscepit; Deus vero nemini gratiam medici-
nalem dare tenetur; tum quia citra ægrotantis cul-
pam contingit, ut remedium sibi datum optato
careat effectu: contrâ vero quod gratia excitans
plenum perfectumque effectum non obtineat,
voluntatis pravitati & contumaciæ tribuendum est.

DISSERTATIO VII.

De Gratia actualis distributione.

DOCENT recentiores quidam Theologi gratiam
actualement quam *sufficientem* vocant, omnibus
etiam infidelibus, excæcatis & induratis præstari
esse, quoties præceptum aliquod urget; id negant
alii.

Observandum est autem 1°. controversiam hanc
non moveri nisi de gratiâ Christi propriè dictâ:
fatentur enim omnes plurima esse subsidia, tum
externa, tum interna quibus homines ad bonum
faciendum, peccatumque declinandum excitantur,
& quæ latiori sensu à SS. Patribus *gratiæ* dicuntur.
Ejusmodi sunt orbis hujus universi species pulcher-
rima, & ordo constantissimus; lex naturalis om-
nium mentibus à Creatore insculpta; innatus bea-
titudinis appetitus quem explere nihil creati po-
test; conscientia judicium & stimuli; pudor natu-
ralis quo peccatores afficiuntur; poenæ in alterâ
vitâ luendæ timor, & alia id genus multa quibus
unumquemque ad bonum agendum, peccatumque
fugiendum identidem moveri apud omnes constat.
Sed nihil horum satis est ad faciendum opus ex
omni parte bonum. Cave igitur ne ea confundas
cum gratiâ Christi propriè dictâ de quâ tantum
hic agitur; & quam Augustinus definit *inspira-
tionem dilectionis, ut cognita sancto amore facia-
mus*, (*Lib. 4. ad Bonifacium, cap. 25. n. 11.*)

Observandum 2°. quæstionem non esse, utrum
Deus gratiam suam offerat, & omnibus dare pa-
ratus sit, si impedimentum non opponerent; sed
quæritur an eam Deus omnibus reipsâ largiatur,